IJTIMOIY TARMOQLARDAGI TIBBIY BLOGLAR:

TIBBIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHDA O‘ZBEK TILINING ROLI

Berdiyeva Zebo Uralovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali “O‘zbek va xorijiy tillar”kafedrasi mudiri,dotsent

Email: berdiyevazebo366@gmail.com

***Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali 1-son Davolash ishi* fakulteti 25/03-a guruh talabasi Turdiyev Shaxboz**

Email: shaxboz1306turdiyev@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarda o‘zbek tilidagi tibbiy kontentning shakllanishi va uning aholi salomatlik madaniyatiga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida tibbiy bloglarning axborot yetkazish samaradorligi va ona tilida so‘zlashuvchi auditoriya uchun tushunarlilik darajasi o‘rganilgan.*

Kalit so‘zlar: *tibbiy bloglar, ijtimoiy tarmoqlar, tibbiy savodxonlik, o‘zbek tili, raqamli sog‘liqni saqlash, terminologiya, shifokor-bloger, profilaktika, Uznet kontenti.*

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. XXI asrning uchinchi o‘n yilligiga kelib, axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlar inson hayotining barcha jabhalariga, jumladan, sog‘liqni saqlash tizimiga ham chuqur kirib bordi. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar nafaqat ko‘ngilochar platforma, balki global miqyosdagi ulkan ma’lumotlar bazasi vazifasini o‘tamoqda. Aholining tibbiy yordamga muhtoj qismi, ko‘pincha shifokor qabuliga borishdan avval, o‘zini qiynayotgan simptomlar bo‘yicha "Google", "Telegram" yoki "Instagram" kabi platformalardan javob qidirishi odatiy holga aylandi. Bu jarayon zamonaviy tibbiyot sotsiologiyasida "raqamli tibbiy murojaat" fenomenini keltirib chiqardi.

Muammoning qo‘yilishi. O‘zbekiston internet segmentida (Uznet) so‘nggi yillarda o‘zbek tilidagi tibbiy kontentning o‘sish sur’ati sezilarli darajada oshdi. Biroq, bu o‘sish miqdor jihatidan ijobiy bo‘lsa-da, sifat va tilning qo‘llanilishi nuqtai nazaridan bir qator muammolarni yuzaga keltirmoqda. Tibbiy savodxonlik (Health Literacy) – bu insonning sog‘lig‘i to‘g‘risidagi asosiy ma’lumotlarni tushunishi va ularni to‘g‘ri qaror qabul qilish uchun qo‘llay olish qobiliyatidir. O‘zbekzabon auditoriya uchun ma’lumotlarning aynan ona tilida, sodda va ilmiy asoslangan holda taqdim etilishi ushbu savodxonlik darajasini belgilovchi asosiy mezon hisoblanadi.

Tilning roli va to‘siqlar. Tibbiy ma’lumotlarni yetkazishda til to‘sig‘i eng katta muammolardan biridir. Ko‘plab ilmiy manbalar, xalqaro protokollar va tadqiqotlar ingliz yoki rus tillarida ekanligi, o‘zbek tilida so‘zlashuvchi aholining katta qismi uchun bu ma’lumotlardan to‘g‘ridan-to‘g‘ri foydalanish imkoniyatini cheklaydi. Ijtimoiy tarmoqlardagi tibbiy bloglar aynan shu "bo‘shliqni" to‘ldiruvchi ko‘prik vazifasini o‘taydi. Ammo bu yerda yana bir jihat — o‘zbek tilidagi tibbiy terminologiyaning xalqchil tushunchalar bilan qanchalik muvofiqlashtirilganligi masalasi yuzaga chiqadi. Agar bloger shifokor o‘ta murakkab professional leksikadan foydalansa, auditoriya uni tushunmaydi; agar haddan tashqari sodda yoki xalqona ("ko‘cha tili") tilda gapirsa, ma’lumotning ilmiy qiymati yo‘qolishi va chalg‘ituvchi xarakterga ega bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot maqsadi. Ushbu maqolaning maqsadi — ijtimoiy tarmoqlardagi o‘zbek tilidagi tibbiy bloglarning bugungi holatini tahlil qilish, ularning aholi tibbiy savodxonligini oshirishdagi imkoniyatlarini baholash va ilmiy ma’lumotlarni ona tilida to‘g‘ri interpretatsiya qilishning metodologik asoslarini yoritishdan iborat. Shuningdek, maqolada o‘zbek tilining boy lisoniy imkoniyatlari tibbiy profilaktika va salomatlik madaniyatini yuksaltirishda qanday xizmat qilishi mumkinligi tadqiq etiladi.

Metodlar

Ushbu tadqiqotning obyekti sifatida o‘zbek tilidagi raqamli tibbiy kontent va uning iste’molchilari belgilandi. Tadqiqot jarayonida ma’lumotlarning ishonchliligi va reprezentativligini ta’minlash maqsadida sifat va miqdoriy tahlil usullarining kombinatsiyasidan foydalanildi. Tadqiqot bosqichma-bosqich quyidagi metodologiya asosida tashkil etildi:

Tanlanma va platformalar tahlili (Sampling)

Tadqiqot uchun O‘zbekiston auditoriyasi orasida eng ommabop bo‘lgan uchta asosiy platforma tanlab olindi: **Telegram, Instagram va YouTube**.

- **Tanlov me’yori:** Obunachilar soni 50 000 dan ortiq bo‘lgan, kamida 2 yildan buyon faoliyat yuritayotgan va muallifi tasdiqlangan mutaxassis (shifokor) bo‘lgan 15 ta yirik o‘zbekzabon tibbiy blog tanlab olindi.
- **Material:** Oxirgi 6 oy davomida ushbu kanallarda e’lon qilingan 500 dan ortiq postlar, videolar va infografikalar tahlilga tortildi.

Kontent-tahlil va Lingvistik ekspertiza

Bloglardagi ma’lumotlarni uzatish uslubini baholash uchun kontent-tahlil metodi qo‘llanildi. Bunda asosiy e’tibor quyidagi indikatorlarga qaratildi:

- **Terminologik adaptatsiya:** Murakkab lotincha va ruscha tibbiy atamalarning o‘zbek tilidagi muqobillari qo‘llanilishi darajasi.
- **Diskurs tahlili:** Matnlarning uslubi (ilmiy, ommabop, publitsistik yoki xalqona) va ularning o‘quvchi uchun tushunarlilik indeksi.
- **Vizualizatsiya:** Tibbiy ma’lumotlarning grafik ko‘rinishda (infografika, anatomik chizmalar) o‘zbek tilidagi izohlar bilan berilishi.

Sotsiologik so‘rovnoma (Empirik tahlil)

Aholining ushbu bloglarga bo‘lgan munosabatini aniqlash maqsadida "Google Forms" platformasi orqali anonim so‘rovnoma o‘tkazildi.

- **Respondentlar:** So‘rovnomada respublikaning turli viloyatlaridan jami 300 nafar ijtimoiy tarmoq foydalanuvchisi (18 yoshdan 60 yoshgacha) ishtirok etdi.
- **Savollar tarkibi:** So‘rovnoma respondentlarning tibbiy ma’lumot qidirishdagi til ustuvorligi, o‘zbek tilidagi tibbiy atamalarni tushunish darajasi va bloglardagi tavsiyalarga amal qilish darajasini aniqlashga yo‘naltirilgan 12 ta savoldan iborat bo‘ldi.

Qiyosiy-statistik metod

Olingan ma’lumotlar statistik qayta ishlandi va o‘zbek tilidagi kontentning samaradorligi boshqa tillardagi (rus va ingliz) shunga oshshash kontentlar bilan qiyoslandi. Bunda foydalanuvchilarning "qayta aloqa" (comments) va "ulashish" (shares) ko‘rsatkichlari asosiy metrika sifatida olindi.

Natijalar

O‘tkazilgan kompleks tahlillar va sotsiologik so‘rovnomalar natijasida quyidagi asosiy ko‘rsatkichlar qayd etildi:

Auditoriyaning til afzalliklari va ishonch darajasi

So‘rovnoma ishtirokchilarining **74%** qismi murakkab tibbiy ma’lumotlarni aynan o‘zbek tilida o‘qishni afzal ko‘rishini ta’kidladi. Bunda ishonch ko‘rsatkichlari quyidagicha taqsimlandi:

1). 62% respondent shifokorning shaxsiy video-sharhlari va o‘zbek tilidagi jonli muloqotlariga ko‘proq ishonadi.

2).28% foydalanuvchi tarjima qilingan (rus yoki ingliz tillaridan adaptatsiya qilingan) matnlarga ishonch bildirdi.

3).10% respondent uchun tilning ahamiyati yo‘qligini, asosiy e’tibor vizual ma’lumotga qaratilishini bildirdi.

Terminologik tushunarlilik darajasi

Tibbiy bloglardagi postlarning lingvistik tahlili shuni ko‘rsatdiki, foydalanuvchilarning axborotni o‘zlashtirishi qo‘llanilgan terminologiyaga bevosita bog‘liq.

Termin turi	**Misol**	**Tushunish ko‘rsatkichi (%)**
Sof professional (Lotincha)	*Arterial gipertenziya*	32%
Kalka (Rus tilidan o‘tgan)	*Davliniya oshishi*	88%
O‘zbekcha muqobil (Soddalashtirilgan)	*Qon bosimi ko‘tarilishi*	96%

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, sof ilmiy terminologiya qo‘llanilgan postlarda "qayta aloqa" (izohlar) ko‘rsatkichi **45% ga past**, ammo savollar soni ko‘proq. Soddalashtirilgan o‘zbekcha terminlar qo‘llanilgan postlar esa **3 barobar ko‘proq** "ulashish" (share) ko‘rsatkichiga ega.

Platformalar bo‘yicha samaradorlik tahlili

Har bir ijtimoiy tarmoqning tibbiy savodxonlikni oshirishdagi samaradorligi turlicha ekanligi aniqlandi:

- **Instagram (Reels/Stories):** Qisqa muddatli (30-60 soniya) o‘zbek tilidagi videolar profilaktik choralarni (masalan, to‘g‘ri qo‘l yuvish, jismoniy mashqlar) targ‘ib qilishda **eng yuqori samaradorlikni (82%)** ko‘rsatdi.
- **Telegram:** Surunkali kasalliklar (diabet, gastrit) bo‘yicha batafsil matnli tavsiyalarni o‘qishda asosiy manba bo‘lib qolmoqda. Foydalanuvchilarning **55%** qismi Telegramdan "tibbiy ma’lumotnoma" sifatida foydalanishini qayd etdi.
- **YouTube:** Murakkab jarrohlik amaliyotlari yoki kasallik mexanizmlarini tushuntirishda o‘zbek tilidagi uzun formatli videolar o‘rta yoshli auditoriya (35-50 yosh) orasida ommaviylashgan.

Kontentdagi xatoliklar va kamchiliklar

Tahlil qilingan bloglarning **38%** qismida imlo xatolari va terminlarni noto‘g‘ri qo‘llash holatlari kuzatildi. Ayniqsa, xalqaro dori vositalarining nomlarini o‘zbekcha matnga moslashtirishda fonetik xatolar (transliteratsiya muammolari) ko‘p uchraydi. Shuningdek, ma’lumotlarning **22%** qismi ilmiy manbaga havola berilmasdan, faqat blogerning shaxsiy tajribasi sifatida taqdim etilgan.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlardagi o‘zbek tilidagi tibbiy kontent aholining salomatlik borasidagi qarashlarini shakllantirishda transformatsion kuchga ega. Olingan ma’lumotlar asosida quyidagi muhim jihatlarni muhokama qilish lozim:

Lisoniy moslashuv va psixologik to‘siq

Natijalarda o‘zbekcha muqobillarning (masalan, *arterial gipertenziya* o‘rniga *qon bosimi oshishi*) 96% tushunarlilik darajasini ko‘rsatgani, tilning nafaqat axborot tashuvchi, balki **psixologik ishonch omili** ekanligini tasdiqlaydi. Foydalanuvchi o‘z ona tilidagi terminni eshitganda, kasallik haqidagi qo‘rquv darajasi pasayadi va

shifokor tavsiyalariga amal qilish ko‘rsatkichi ortadi. Bu holat "tibbiy paternalizm" (shifokorning ustunligi) modelidan "hamkorlik" modeliga o‘tishda o‘zbek tilining boy sinonimik imkoniyatlaridan foydalanish zarurligini ko‘rsatadi.

“Kalka” terminlar va raqamli savodxonlik

Tadqiqotda aniqlangan rus tilidan kirib kelgan kalka so‘zlarning (masalan, *shlaklar*, *davliniya*) yuqori tushunarlilik darajasi (88%) xavotirli tendensiyani ochib beradi. Bu aholining katta qismi hamon ilmiy asoslanmagan yoki eskirgan terminologiya ta’sirida ekanligidan dalolat beradi. Tibbiy blogerlarning asosiy vazifasi — bunday noto‘g‘ri tushunchalarni ilmiy-akademik, shu bilan birga xalqchil o‘zbek tili bilan almashtirishdir. Bu jarayon nafaqat tilni tozalash, balki "tibbiy miflar"ga barham berishga xizmat qiladi.

Algoritmlar va kontent sifati

Instagram va Telegram algoritmlari ko‘pincha qisqa va emotsional kontentni rag‘batlantiradi. Muhokama jarayonida aniqlandiki, bu holat professional shifokorlarni murakkab mavzularni haddan tashqari soddalashtirishga majbur qilmoqda. Natijada, tibbiy ma’lumotning **"degradatsiyasi"** (sifatining pasayishi) xavfi tug‘iladi. O‘zbek tilidagi tibbiy blogingda ilmiylik va ommaboplik o‘rtasidagi oltin muvozanatni saqlash — bugungi kunning eng dolzarb metodologik muammosidir.

Raqamli etika va mas’uliyat

Natijalarning 22% qismida manbalarning ko‘rsatilmagani o‘zbek segmentida raqamli etikaning hali shakllanmaganini ko‘rsatadi. Tibbiy savodxonlikni oshirish uchun faqat tilning o‘zi yetarli emas. Ma’lumotlarning "Dalillarga asoslangan tibbiyot" (Evidence-based medicine) tamoyillariga muvofiqligi va bu

ma’lumotlarning o‘zbek tilidagi ilmiy manbalarga tayanilishi ijtimoiy tarmoqlardagi kontentning legitimligini ta’minlaydi.

Kelajakdagi istiqbollar

O‘zbek tilidagi tibbiy bloglar kelajakda "teletibbiyot"ning (telemedicine) ommaviy ko‘rinishi sifatida namoyon bo‘ladi. Davlat va xususiy sektor hamkorligida o‘zbek tilidagi **yagona raqamli tibbiy terminologiya bazasini** yaratish va uni ijtimoiy tarmoqlar orqali targ‘ib qilish aholi o‘rtasidagi noto‘g‘ri davolanish holatlarini keskin kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ijtimoiy tarmoqlardagi tibbiy bloglar va ularda o‘zbek tilining qo‘llanilishi bo‘yicha o‘tkazilgan ushbu tadqiqot quyidagi yakuniy xulosalarga kelish imkonini beradi:

1. **Til — asosiy vosita sifatida:** O‘zbek tili raqamli makonda shunchaki muloqot tili emas, balki aholi o‘rtasida tibbiy savodxonlikni oshirishning strategik instrumenti ekanligi isbotlandi. Tadqiqot natijalari ko‘rsatganidek, ma’lumotlarning ona tilida, sodda va tizimli bayon etilishi aholining tibbiy xizmatlarga bo‘lgan ishonchini **60% dan ortiqroqqa** oshiradi.
2. **Soddalashtirish va ilmiylik muvozanati:** Muvaffaqiyatli tibbiy blogingning kaliti — murakkab lotincha terminologiyani o‘zbek tilining ichki imkoniyatlari (sinonimlar, tushuntirishlar) orqali xalqchil tushunchalarga o‘girishda ekanligi aniqlandi. Bu jarayon "soxta tabiblar" va ilmiy asoslanmagan ma’lumotlarning ta’sirini kamaytirishga xizmat qiladi.
3. **Platformaga xos yondashuv:** Har bir platforma (Telegram, Instagram, YouTube) o‘ziga xos lisoniy va vizual yondashuvni talab qiladi. Shifokor-blogerlar ushbu xususiyatlarni hisobga olgan holda o‘zbek tilidagi kontentni tabaqalashi lozim.

Amaliy tavsiyalar:

- **Terminologik standartizatsiya:** Sog‘liqni saqlash vazirligi va tilshunos olimlar hamkorligida ijtimoiy tarmoqlar uchun mo‘ljallangan, o‘zbek tilidagi "Ommabop tibbiy atamalar lug‘ati"ni yaratish va ommalashtirish zarur.
- **Akademik bloging:** Tibbiyot oliy o‘quv yurtlari o‘quv dasturiga bo‘lajak shifokorlarning o‘zbek tilida sifatli va etik jihatdan to‘g‘ri raqamli kontent yaratish ko‘nikmalarini (Digital Health Communication) shakllantiruvchi kurslarni kiritish maqsadga muvofiq.
- **Verifikatsiya tizimi:** O‘zbek tilidagi tibbiy bloglarni "tasdiqlangan mutaxassis" (Blue checkmark yoki maxsus milliy reyting) belgisi bilan ta’minlash tizimini kuchaytirish lozim, bu esa auditoriyani noto‘g‘ri ma’lumotlardan himoya qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlarda o‘zbek tilidagi professional tibbiy kontentning ko‘payishi jamiyatda sog‘lom turmush tarzini shakllantirish va tibbiy madaniyatni yuksaltirishning eng qisqa va samarali yo‘lidir.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** "O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi PF-5590-son Farmoni. T., 2018.
2. **Berdiyeva Z.U.** Lotin tili va tibbiy terminlarning tibbiyotdagi o‘rni va ahamiyati //основы медицины. – 2026. – Т. 1. – №. 11. – С. 166-168.
3. **Berdiyeva Z.U.,** Yo‘Ldoshev B. Hozirgi davr o‘zbek she’riyatida badiiy konsepsiya masalalari (Zebo Mirzo va Halima Ahmedova ijodi misolida.) //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 7. – С. 189-195.

4. **Madaminova, D. I.** (2021). "O‘zbek tibbiy terminologiyasining shakllanishi va taraqqiyoti masalalari". *O‘zbekistonda xorijiy tillar* ilmiy-metodik jurnali.

5. **Suleymanova, N. J.** (2022). "Digital Health Communication and the Role of Social Media in Public Health Education". *Journal of Medical Informatics & Uzbekistan Digital Health*.

6. **Nutbeam, D.** (2019). "The evolving concept of health literacy". *Social Science & Medicine*, 67(12), 2072-2078.

7. **Ismoilov, S.** (2023). "Ijtimoiy tarmoqlarda o‘zbek tilidagi tibbiy kontentning statistik tahlili". *O‘zbekiston tibbiyot jurnali*, №4.

8. **Higgins, O., et al.** (2018). "The use of social media in health communication: A survey of public health organizations". *Journal of Health Communication*.

9. **O‘zbek tilining izohli lug‘ati.** 5 jildlik. – Toshkent: "O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2016-2018. (Terminlar adaptatsiyasi uchun).

10. **Korda, H., & Itani, Z.** (2019). "Harnessing social media for health promotion and behavior change". *Health Promotion Practice*, 14(1), 15-23.

11. Kurbonovich, T. B. et al. (2025). DIGITAL TECHNOLOGIES IN MEDICINE. TELEMEDICINE. *IMRAS*. Vol. 8. No. 12. P. 39-41.

12. Kurbonovich, T. B. et al. (2026). PROBLEMS IN MODERN CULTURE: SOCIO-SPIRITUAL ANALYSIS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION. *Global Science Review*. Vol. 18. No. 1. P. 183-188.

13. Panji o‘g‘li, C. O. et al. (2026). REGENERATIVE PROPERTIES AND MODERN HISTOLOGICAL ANALYSIS OF CONNECTIVE TISSUE IN THE MORPHOFUNCTIONAL SYSTEM OF THE ORGANISM. *American Journal of Applied Medical Science*. Vol. 4. No. 2. P. 230-235.

14. Turdimuratov, B.K. (2022). *Teaching Medical Sciences Using Innovative Methods and ICT*. Tashkent: Uzbekistan Medical Publishing House.

15. Kurbonovich, T.B., & Bahodirovich, B.B. (2026). Step-by-step acquisition of practical skills in studying information technologies in medicine. *Global Science Review*, 17(1), 203–209.

16. Kurbonovich, T.B., & Nurhayat, M. (2026). Compilation and steps of the medical situational issues algorithm. *American Journal of Applied Medical Science*, 4(2), 59–63.

17. Turdimurodov, B.K., et al. The essence of electronic textbooks in medical education. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 3(4), 48–50.

18. Shoxrullo, S., Mirzohid, B. (2026). MODERN CARDIAC SURGERY: EVOLUTIONARY MILESTONES AND CLINICAL RELEVANCE. *American Journal of Applied Medical Science*. Vol. 4. No. 3. P. 56-58.